

21.4.2023

Taustapaperi

Työvoiman maahanmuutto- ja kotoutumisyksikkö

Toimenpideohjelma ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyksi ja torjumiseksi sekä jälkivalvonnan tehostamiseksi

Tiivistelmä

Työperusteisen maahanmuuton kehittäminen kestäväällä tavalla edellyttää, että ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä ehkäistään ja siihen puututaan tehokkaasti. Viime vuosina hyväksikäytön ehkäisyn toimia on kehitetty voimakkaasti, minkä seurauksena hyväksikäyttötapauksia on paljastettu ennätysmäärä. Tämän johdosta on myös tunnistettu mm. viranomaisten tiedonvaihtoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyviä kehittämistarpeita. Seuraavalla hallituskaudella on tarpeen valmistella poikkihallinnollinen toimenpideohjelma ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi osana työvoiman maahanmuuton edistämistoimia. Työn pohjaksi on keväällä 2023 valmistunut strategia.

Johdanto ja tausta

Hyväksikäytön torjumiseksi on päättyneellä hallituskaudella tehty lainsäädäntömuutoksia, muun muassa säädetty erillisestä oleskeluluvasta hyväksikäytön uhriksi joutuneelle työntekijälle, parannettu kausityöntekijöiden asemaa ja täsmennetty pidättäytymispäätöksen käyttöä. Myös ihmiskaupan vastainen torjuntaohjelma sisälsi runsaasti toimenpiteitä, joiden avulla työperäistä ihmiskauppaa ja muuta hyväksikäyttöä on paljastettu. Päättävällä hallituskaudella on myös laadittu valtioneuvoston strategia työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi, jonka pohjalta esitetty toimintaohjelma laadittaisiin.

Toimenpiteet ovat olleet tehokkaita ja viime vuosina on paljastunut ennätysmäärä työperäistä hyväksikäyttöä. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaiksi on vuonna 2022 otettu 178 henkilöä, jotka ovat joutuneet työperäisen ihmiskaupan uhreiksi Suomessa. Määrä on liki nelinkertainen vuoteen 2021 verrattuna ja kolminkertainen vuoteen 2020 verrattuna. Poliisin tilastojen mukaan työperäisestä hyväksikäytöstä (ihmiskauppa, törkeä kiskonta, kiskonnantapainen työsyryntä) kirjattiin valtakunnallisesti vuosina 2021 ja 2022 yhteensä 323 rikosilmoitusta. Työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvät ilmiöt elävät ja muuttuvat koko ajan ja uusia hyväksikäyttötapoja, kuten pakotettu yrittäjäyys nousee esiin. Hyväksikäytön vastaista työtä tekevien viranomaisten tulee kyetä reagoimaan muuttuvaan toimintakenttään joustavasti yhteistyössä.

Tavoitteet ja saavutettavat hyödyt

Ulkomaaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyn ja torjunnan strategian tavoitteena on:

1. **turvata** harmaan talouden ja talousrikollisuuden sekä hyväksikäytön ehkäisyyn ja torjuntaan osallistuvien viranomaisten toimintaedellytykset ja **kehittää** viranomaisten välistä yhteistyötä,
2. **edistää** hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa, **parantaa** hyväksikäytettyjen työntekijöiden asemaa ja **ehkäistä** hyväksikäytön uusiutumista,
3. **edistää** ulkomailta Suomeen työtä tekemään saapuvien ulkomaalaisten Suomeen kotoutumista, asettautumista ja yhteiskunnallista osallisuutta,
4. **vahvistaa** yritysten ja julkisten hankintayksiköiden yhteiskuntavastuuta ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisyssä ja torjunnassa,

21.4.2023

Taustapaperi

Työvoiman maahanmuutto- ja kotoutumisyksikkö

5. tehostaa rikosvastuun toteutumista rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien.

Tavoitteena on turvata työperusteisten maahanmuuttajien yhdenvertaisuus työelämässä ja edistää Suomen veto- ja pitovoimaa kilpailussa kansainvälisistä osaajista. On pyrittävä ennakoivasti ehkäisemään työn perässä maahan saapuneiden ja heidän perheidensä hyväksikäyttöä ja syrjäytymistä sekä varjoyhteisöjen syntymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi tavoitteena on torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta, sillä työvoiman hyväksikäytön yhteydessä esiintyy usein myös muuta rikollisuutta, joka vääristää muun muassa yritysten välistä kilpailua. Samalla tavoitteena on ehkäistä kaksien työmarkkinoiden syntymistä. Ennalta ehkäisevillä toimilla tavoitellaan myös kustannussäästöjä, sillä työvoiman hyväksikäyttötapausten selvittäminen esitutkinnassa ja tuomioistumissa on kallista ja resurssi-intensiivistä.

Keinot perusteluineen, toimeenpanovälineet ja aikataulu

Laaditaan poikkihallinnollinen työvoiman hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma keväällä 2023 laaditun strategian pohjalta. Valmistelussa arvioidaan viranomaisten toimintatapojen kehittämistarpeet, lainsäädännön muutostarpeet sekä resurssivaikutukset.

Ohjelman keskeisiä elementtejä ovat mm.:

- Laaditaan lainsäädäntö- ja järjestelmämuutokset viranomaisten tiedonvaihdon kehittämiseksi, jotta hyväksikäytön ehkäiseminen tehostuisi ja väärinkäytökset saataisiin nykyistä paremmin toimivaltaisten viranomaisten tietoon. Selvitetään mahdollisen viranomaisten yhteiskäytössä olevan digitaalisten alustan kehittämistä sekä velvollisuutta oma-aloitteiseen tiedonantoon.
- Varmistetaan, että on olemassa riittävät keinot puuttua hyväksikäyttöön työntekemuodosta (ml. pakkoyrittäjäys, kuten pakotettu laskutuspalvelun käyttö, työsuhte) tai -paikasta riippumatta.
- Perustetaan Suomeen hyväksikäytön ehkäisemisen osaamiskeskus.
- Seurataan tehtyjen muutosten vaikutuksia ja arvioidaan oleskelulupajärjestelmän mahdolliset muutostarpeet hyväksikäytön ja ihmiskaupan ilmitulon parantamiseksi osana ulkomaalaislain kokonaisuudesta.
- Kannustetaan alakohtaisten kansainvälisen rekrytoinnin pelisääntöjen laatimiseen. Selvitetään edellytykset ja keinot suomalaisten ja ulkomaalaisten kansainvälisen rekrytoinnin toimijoiden sekä heidän alihankkijoidensa eettisen ja läpinäkyvän rekrytoinnin ja sopimustoiminnan varmistamiseksi mm. ns. kynnysrahojen perimisen ehkäisemiseksi ottaen huomioon työnvälityksen maksukieltoja koskeva kotimainen ja EU-sääntely sekä kansainvälisen työjärjestön velvoitteet. Samalla edistetään muutoinkin turvallisia maahantuloväyliä.
- Selvitetään lainsäädännöllisiä ja muita keinoja tehostaa työn perusteella Suomeen muuttaneiden henkilöiden ja heidän perheidensä maahan asettautumista ja kotoutumista, ml. kielitaidon kehittäminen laadukkaiden palveluiden avulla.

Ohjelman laatimisen ohella tehostetaan yhteistyötä määrittämällä ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjuntaa koordinoiva vastuutaho ja vahvistetaan työvoiman hyväksikäytön ehkäisyä osana työsuojeluvalvontaa.

21.4.2023

Taustapaperi

Työvoiman maahanmuutto- ja kotoutumisyksikkö

Vaikutukset

Toimenpideohjelmaan sisältyvien toimien seurauksena ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäyttötapausten paljastumisriski kasvaisi nykyisestä, jolloin hyväksikäyttö muuttuisi riskialttiimmaksi ja tapaukset oletetusti vähenisivät. Ulkomaalainen työvoima tuntisi nykyistä paremmin oikeutensa ja osaisi hakea apua oikealta taholta. Työelämän yhdenvertaisuus ja maahan muuttaneiden luottamus suomalaiseen yhteiskuntaa paranisi, edistäen siten kotoutumista ja hyviä väestösuhteita. Työperäisen maahanmuuton hyväksyntä väestön parissa vahvistuisi. Pitkällä aikavälillä toimenpideohjelma voisi vähentää poliisin ja oikeuslaitoksen resurssitarpeita työperäisen hyväksikäytön ilmiöiden selvittämisessä.

Yhteyshenkilöt ja yhteystiedot (puhelin, sp-osoite)

Erityisasiantuntija Ariann Grandell, puh. 0295 047 236, ariann.grandell@gov.fi

Neuvotteleva virkamies Anna Bruun, puh. 0295 048 254, anna.bruun@gov.fi

Hallitusneuvos Liisa Heinonen, puh. 0295 064 131, liisa.heinonen@gov.fi

Muut valmisteluun osallistuneet ministeriöt ja tahot

Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth, OM

[Valtioneuvoston periaatepäätös työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja torjumisen](#)